

KORUMA SORUMLULUĞU VE SORUMLULUK PAYLAŞIMI KAVRAMLARI ÇERÇEVESİNDE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN SURİYE KRİZİNE KARŞI TUTUMU VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TARAFINDAN DESTEKLENEN KURULUŞLARIN TÜRKİYE'DEKİ FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Eda Nagihan Efe

-78-

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9294-5703>

Geliş Tarihi / Received: 06.02.2021 - Kabul Tarihi / Accepted: 17.03.2021

Koruma Sorumluluğu ve Sorumluluk Paylaşımı Kavramları Çerçevesinde Birleşmiş Milletler'in Suriye Krizine Karşı Tutumu ve Birleşmiş Milletler Tarafından Desteklenen Kuruluşların Türkiye'deki Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Özet

2011 yılında Arap Baharı hareketlerinin Suriye'ye sızmasıyla başlayan protestolar, Baas Rejimi'nin kitle imha silahları kullanmasıyla ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir. Geniş çaplı insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya kalan Suriye'de halk, ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu çalışmada, Suriye krizi sonrası gerçekleşen insan hareketliliğinde uluslararası barışı sağlamak ve güvenliği korumakla görevli uluslararası kuruluş olan Birleşmiş Milletler'in üstlendiği sorumluluk, koruma sorumluluğu ve sorumluluk paylaşımı kavramları çerçevesinde sorgulanmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen kuruluşlarının Türkiye'deki faaliyetleri ise sorumluluk paylaşımı kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriye Krizi, Birleşmiş Milletler, Koruma Sorumluluğu, Sorumluluk Paylaşımı.

The Attitude of the United Nations towards the Syrian Crisis within the Framework of Responsibility to Protect and Responsibility Sharing and An Assessment of the Activities of the Organizations Supported by the United Nations in Turkey

Abstract

The mass protests that started with the spread of the Arab Spring movements to Syria in 2011, dragged the country into civil war with the use of mass destruction weapons by

the Baath Regime. The people in Syria, faced with wide-ranging human rights violations, had to leave the country. In this study, the responsibility of the United Nations, which is the international organization responsible for international peace and security, in the human mobility after the Syrian crisis is questioned within the framework of the concepts of responsibility to protect and responsibility sharing. The activities of the organizations supported by the United Nations in Turkey are handled within the framework of the concept of responsibility sharing.

Key Words: Syrian Crisis, The United Nations, Responsibility to Protect, Responsibility Sharing

Giriş

İlk çağlarda insani ihtiyaçları karşılamak amacıyla başlayan göç hareketlerinin nedenleri her geçen gün çeşitlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan silahlı çatışmalar ile siyasal düzleme evirilen göç hareketliliği, insanların zorla yerinden edilmelerine ve mülteci nüfusunun hızla artmasına yol açmıştır. 2010 yılından beri zorla yerinden edilme vakaları neredeyse ikiye katlanmıştır. 2010 yılındaki 41 milyon yerinden edilmiş kişiye karşı bugün dünyada 79,5 milyon zorla yerinden edilmiş insan vardır (The UN Refugee Agency [UNHCR], 2020a). Bu sayının 26 milyonunu mülteciler oluşturmaktadır (UNHCR, 2020b). 2010 yılında başlayan Arap Baharı protestolarının yaklaşık bir yıl sonra Suriye'ye sızması sonucu, komşu ülkeler olan Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır, Suriye'den gelen mülteci akınıyla karşı karşıya kalmıştır. Tek başlarına üstesinden gelemeyecekleri kadar ciddi bir sorumlulukla yüzleşen ülkeler, mültecilere uluslararası toplum tarafından koruma sağlanmasına ihtiyaç duymuştur.

Suriye krizi sonrası gerçekleşen kitlesel insan hareketliliği sürecinde ülkelerin, gelen mültecilere temel hakları sağlama konusunda kaynak yetersizliği ve plansızlık nedeniyle ciddi sorunlar yaşadığı gözlenmiştir. Öte yandan, mültecilere sağlanmak istenen koruma konusunda olduğu gibi sorumluluk paylaşımı konusunda da uluslararası toplum sınırlı davranmıştır (Güler, 2016:42). 2014'ten bu yana dünyadaki en fazla mülteci ⁴ nüfusunu barındıran Türkiye, sorumluluğun büyük bir kısmını kendisi üstlenmiştir.

4 Bu çalışma boyunca Türkiye'deki Suriyeliler için kullanılan mülteci kavramı, Türkiye'deki yasal statüsünden bağımsız olarak 1951 Cenevre sözleşmesinin 1967 protokolüne istinaden kullanılmıştır. 2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanuna göre, Türkiye'deki Suriyeliler geçici koruma statüsü altındadır.

Suriye krizine verilecek yanıt konusunda literatürde yer alan çalışmalar temelde iki farklı görüşe ayrılmıştır. Literatürün ilk kısmındaki çalışmalar; Suriye krizinin nedenleri üzerine yoğunlaşp koruma sorumluluğu kavramını, uluslararası hukuka referansla devletlerin egemenliğine dışarıdan bir müdahale olarak değerlendirmiştir (Karimi, Koosha, Asfad ve Ansari, 2017:257). Hatta bu perspektifteki çalışmalar koruma sorumluluğu konseptinin insancıl müdahale yaklaşımının yeni versiyonu olduğunu ve koruma sorumluluğunun, insancıl müdahale yaklaşımı gibi meşru olmadığını ileri sürmüştür (Ertuğrul, 2016:444). Literatürün ikinci kısmında yer alan çalışmalar ise insan hakları temelli yaklaşım gütmüştür. Bu çalışmalara göre Suriye’de bir türlü gerçekleşmeyen müdahale, “insancıl olmayan müdahalesizlik” yani devletlerin koruma sorumluluklarını yerine getirmemesi olarak adlandırılmıştır (alıntılayan Savaş Cazala, 2018:75); (aktaran, Chesterman, 2002). Nitekim müdahalesizlik, koruma sorumluluğu ve eşit sorumluluk paylaşımı kavramlarının siyasi ölçekte değerlendirilmesinin sonuçlarındandır. Fakat, Suriye krizi gibi uluslararası camiaya yansıyan krizlerin birkaç ülkenin sorumluluk paylaşımı ile çözülemeyeceği aşikârdır. Sadece Türkiye, 3.645.140 Suriyeliye geçici koruma sağlarken Birleşmiş Milletler’in üstlendiği sorumluluk yeterli gelmemektedir (Operational Portal, 2020). Bu çalışma ise, Suriye krizi sonrası oluşan insan hareketliliğinde Birleşmiş Milletler’in uluslararası sorumluluğun ne kadarını üstlendiğini sorgulamak amacıyla kaleme alınmıştır.

Makalenin ilk bölümünde Suriye krizi ve sonrasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin tutumu çerçevesinde tartışılan koruma sorumluluğu kavramı değerlendirilecektir. İzleyen bölümlerde kriz ile oluşan insan hareketliliğine karşı sorumluluk paylaşımı kavramı ve Türkiye özelinde, Birleşmiş Milletler kuruluşlarının uluslararası iş birliği ile geçici koruma altındaki Suriyelilerin destek mekanizmalarının artırılması amacıyla sağladığı katkılara yer verilecektir.

Suriye Krizi Sonucu Oluşan İnsan Hareketliliği

17 Aralık 2010 tarihinde Tunus’ta sebze tezgahının elinden alınmasını, ülkedeki genç işsizliği ve kötü ekonomik gidişatı protesto etmek için kendisi yakarak hayatını kaybeden 26 yaşındaki üniversite mezunu Tunuslu genç olan Muhammed Buazizi, Arap Baharı dönemini başlatan sembol olmuştur. Buazizi’nin ölümü, geniş çaplı kitlesel protestoları da beraberinde getirmiştir. Ülkede yaşanan işsizlik, yönetimin baskıcı uygulamaları, gıda fiyatlarında yaşanan aşırı yükselişler genç gruplar başta olmak üzere, kitle iletişim araçlarının de

etkisiyle ülkeyi iç karışıklığa sürüklemiş, şiddetli protestolar sonucu yaşanan olaylarda onlarca kişi yaşamını yitirmiş ve yaralanmıştır (Sayın, 2019:106).

21. yüzyılın en önemli toplumsal ve siyasi hareketliliklerinden birisi olan Arap Baharı, halkın özgürleşme yolunda bir adım olarak gördüğü protestolar ile meydana gelmiş, Kuzey Afrika'dan başlayarak Orta Doğu'ya "domino etkisi" gibi yayılmış ve ulaştığı son nokta olan Suriye'de en yoğun tahribatı vermeye devam etmiştir. Arap Baharı sürecinde siyasi ve özellikle ekonomik memnuniyetsizlikleri artan Arap halkları, kendi yönetimlerinden; demokrasi, özgürlük ve ekonomik standartların iyileştirilmesine yönelik taleplerde bulunmuştur.

2011 yılının başında Suriye'ye sığırayan kitlesel protestolar; Suriye halkının, Cumhurbaşkanı Beşar Esad yönetimine karşı örgütlenmesine yol açmıştır. 15 Mart 2011'de başlayan rejim karşıtı gösteriler, önceleri barışçıl seyreden Esad rejiminin protestoculara karşı ateşli silahlar kullanması sebebiyle kısa zaman içerisinde ülkeyi geri döndürülemez bir iç savaşa sürüklemiştir.

2000 yılında Hafız Esad'ın ölümünden sonra devlet başkanı olarak babasının yerine geçen Cumhurbaşkanı Beşar Esad, Suriye'de uzun yıllar boyunca süregelen yolsuzluk ve rüşvet kaynaklı ekonomik sorunlara ve siyasi baskıya neden olmuştur (Kıran, 2015:20). Özgür ve demokratik şartlar altında yaşamak isteyen Suriye halkı, Baas Rejimi ile savaşmak için kendi içinde örgütlenmiş ve sivil ordular kurmuştur. 2011 yılında başlayıp günümüzde hala devam eden iç savaş, Suriye halkında derin yaralar açmıştır.

Suriye, 2010 yılında 21,3 milyon nüfusa sahip iken (World Population Review, 2020), Suriye Politika Araştırma Merkezi'nin yayımladığı rapora göre; Suriye'deki savaşta 470 bin kişi yaşamını yitirmiş ve istatistiklere göre Suriye nüfusunun % 11'i ise ya ölmüş ya da yaralanmıştır (BBC News, 2016). Suriye iç savaşının yarattığı insanlık dramı, dünyada eşi benzeri görülmemiş bir mülteci akınına yol açmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) yayınladığı verilere göre 6,6 milyon Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2020c). Başlangıçta bölgesel yakınlığı gözeterek gerçekleşen göç hareketleri Suriye iç savaşı boyunca artmıştır. Türkiye, Nisan 2011'de ilk göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'nin uyguladığı "açık kapı" politikası çerçevesinde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün güncel verilerine göre Türkiye; 3.635.410 Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Nisan 2011'de başlayan ilk göç dalgası, yabancı devletlerin savaşa müdahil

olmasıyla ve özellikle 2014 yılında terör kaynaklı oluşan grupların faaliyetleriyle birlikte göç eden insan hareketliliğini arttırmıştır.

Türkiye'nin ardından; Lübnan 879,529, Ürdün 661,997, Irak 241,738, Mısır ise 130,187 Suriyeli mülteciyi ülkelerinde barındırmaktadır. UNHCR'ın güncel verilerine göre saydığımız beş ülke dâhilinde toplamda 5,580,518 kayıtlı Suriyeli mülteci vardır (Operational Portal, 2020). Tarihte böylesine bir kitlesel insan hareketliliğine şahit olmayan ülkeler, uluslararası toplumdan göç yönetimi konusunda yardım beklemiştir. Türkiye özelinde değerlendirirsek, Türkiye önceki yıllarda kitlesel hareketliliklerle karşı karşıya kalan bir ülke olmasına rağmen Suriyelilerin Türkiye sınırına gelişi, milyonları aşan sayısıyla tarihteki hiçbir mülteci göçüne benzememektedir. Bu sebeple, Suriye krizinin etkileri bakımından Türkiye'nin özel bir yeri bulunmaktadır. Türkiye, ülkedeki Suriyeli nüfusun etkisiyle 2014'den bu yana dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi haline gelmiştir (Erdoğan, 2019).

-82-

Krizin başında diğer devletlerin, uluslararası kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin yardım önerileri, Türkiye tarafından özellikle kabul edilmemiş ve bütün yardımların milli kalması üzerinde durulmuştur (İçduygu, 2015:19). Ancak Suriye krizinin günümüzde halen devam etmesi ve iç savaşa uluslararası toplumun problem çözücü mekanizmalarının müdahil olmaması nedeniyle, Türkiye tarafından geçici olarak "misafir edilmesi" planlanan Suriyeliler, göç yönetiminde planlama bazlı problem yaratmıştır. İlaveten, Türkiye'nin krizin başlarındaki hazırlıksızlığı ülkeyi zor duruma düşüren bir diğer önemli sebep olmuştur. Nitekim Türkiye, Suriye krizi sonucunda gelen mültecilerin her ne kadar uluslararası standartların üzerinde olan 200 bin kapasiteli kamplarda "misafir" edileceğini tasarlasa da, kentlere dağılacak ve çoğu kayıt altına nasıl alınacağı bilinmeyen yüzbinlerce mültecinin hangi şartlarda Türkiye'de yaşayacağını ilk etapta tasarlayamamıştır (İçduygu, 2015:18).

Özellikle Suriye krizinin başında geçicilik algısı oluşturulduğundan göçün kalıcılığa dönüşmesi sonucunda Türkiye, göç yönetimi bağlamında kesinlikle yalnız bırakılmaması gereken bir ülkedir. Evrensel bir olgu olan göç, uluslararası topluluk ile yönetilmelidir. Suriye krizi gibi uluslararası sisteme yansıyan bir olayın sonucunda ortaya çıkan insan hareketliliği sadece uluslararası toplumun eşit sorumluluk paylaşımı ile üstesinden gelinebilecek bir konudur.

Koruma Sorumluluğu ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Tutumu

Uluslararası barış ve güvenliği korumak, dünyadaki anlaşmazlıklara barışçıl çözüm yöntemleri üretmek, önlemler almak, ırk, din ve dil ayrımı gözetmeksizin insan hakları ve temel özgürlüklere yönelik saygı gösterilmesini sağlamak ve bunların özgürce geliştirilmesini güvence altına almak amacıyla 6 Haziran 1945 tarihinde San Francisco konferansı ile hayata geçirilen Birleşmiş Milletler (BM), günümüzde dünya barışını korumak için kurulan en yetkin organizasyondur. BM organizasyonunun işleyişi altı temel organa dayanmaktadır. Bu organlardan Güvenlik Konseyi'nin temel görevi BM Anlaşmasının 24'üncü maddesine göre, dünya barışını korumak ve uluslararası güvenliği sağlamaktır. Güvenlik Konseyi, dünyada barışı korumak adına bugüne kadar ciddi adımlar atmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, uluslararası güvenliğin tehdit edildiği durumlarda dünya barışını korumak amacıyla güç kullanımına dayalı kararlar alabilmektedir⁵. Nitekim Güvenlik Konseyi geniş çaplı insan hakları ihlallerine karşılık 1990'lı yıllardan itibaren "insani müdahale" kavramı ile uluslararası barışı korumak amacıyla çeşitli devletlere yaptırımlar uygulamıştır. Ancak, insani müdahale kavramının genel-geçer bir uluslararası tanımı olmaması nedeniyle devletlerin hangi eylemlerinin insani müdahale kararı alınmasına yol açacağı tartışmalıdır. İnsani müdahale yaklaşımının devletlerin egemenlik haklarını zedelediğini savunan müdahale karşıtları, uluslararası hukukta insani müdahaleyi meşru kılacak yasal bir düzenleme olmadığı fikrini savunmaktadır (Öztürk, 2011:24).

Geniş kapsamlı insan hakları ihlallerinin gerçekleşmesinin ya da tehdidinin olduğunun objektif kanıtının olması ve devletin düzeltici bir harekette bulunmakta isteksizliği veya yetersizliği, insani müdahale kavramının uygulanabileceği şartlar olarak değerlendirilmektedir (Aytoğu, 2016:8). Ancak, geniş kapsamlı insan hakları ihlallerinin hangi şartları içerdiğine yönelik devletler tarafından benimsenmiş ortak bir görüşün olmaması insani müdahale kavramını çıkmaza sokmaktadır. Öte yandan askerî müdahale ise, insani müdahaleyi de içeren fakat daha geniş kapsamlı uygulama alanı olan bir terimdir (Sak, 2015). BM Antlaşmasının 41. ve 42. maddelerine göre güvenliğin ve

5 15 üyenin bulunduğu Güvenlik Konseyinde, üyelerin beşi daimî üyedir. BM Antlaşmasının 27. maddesinde göre Güvenlik Konseyinde alınacak her karar için en az 9 kabul oyu gerekirken 5 daimî üye olan; Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere, Çin ve Rusya'nın alınacak kararı veto etmemesi gerekmektedir. Daimî üyeler veto yetkisi nedeniyle konseyin karar alma mekanizmasının büyük çoğunluğunu oluştururlar.

barışın sağlanması için Güvenlik Konseyi'nin, barışı ve güvenliği bozan devlete karşı kuvvet kullanma kararı alma hakkı vardır.

Teoride çerçevesi yukarıdaki şekilde çizilen insani müdahale kavramının, Irak, Kosova ve Ruanda'da yetersiz kalması sebebiyle zarar görmüş ve çoğu kez kötüye kullanıldığı tartışma yaratmıştır. Bu tartışmalar devam ederken koruma sorumluluğu kavramı için çıkış noktası, BM'nin eski Genel Sekreteri Kofi Annan'ın 1999 yılında BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşma olmuştur. Kofi Annan yaptığı konuşmada, devletlerin egemenlik anlayışlarını gözden geçirmeleri gerektiğine dikkat çekmiştir (United Nations, 1999). İnsan hakları ihlallerine karşı kayıtsız kalmayacağına yönelik yönetimden gelen yorumlarla başlatılan süreç (Ercümen, 2015), BM'nin isteğiyle Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu'nun kurulması ile devam etmiştir. Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu (ICISS) kurularak, 2001'de Koruma Sorumluluğu (Responsibility to Protect- R2P) adlı bir rapor hazırlanmıştır (United Nations, t.y.)

-84-

2001 Koruma Sorumluluğu Raporuna göre, uluslararası toplumun sorumluluğunu gerektirecek derecede önemli bir durumun ortaya çıkması ve ilgili devletin kendi sorumluluğunu yerine getirme ehliyetine sahip olmaması, koruma sorumluluğunun devreye girmesindeki koşuldur. Birleşmiş Milletler askeri müdahale için ise çok sayıda insanın yaşamını kaybetmesini ya da etnik temizliği koşul olarak kabul etmektedir (Dalar & Kalaycı, 2019:49). Nitekim 2005 Dünya Zirvesinin sonuç bildirgesinde, uluslararası hukuka uygun olarak her devletin kendi halkını koruma sorumluluğuna sahip olduğunun ancak, ilgili devlet bu görevi yerine getiremediği zamanlarda ikincil bir sorumluluk olarak koruma sorumluluğunun devreye gireceğinin ve koruma hakkının uluslararası camiaya atfedileceğinin altı çizilmiştir (United Nations General Assembly, 2005).

Önleme sorumluluğu (Responsibility to Prevent), harekete geçme sorumluluğu (Responsibility to React) ve yeniden inşa sorumluluğu (Responsibility to Rebuild) olarak üç aşamadan oluşan koruma sorumluluğu doktrininin temel amacı geniş çaplı insan hakları ihlallerine karşı Güvenlik Konseyi tarafından alınacak askeri müdahale kararını meşrulaştırmaktır. Böylece, uygulamada yetersiz kalan insani müdahale kavramı yerine, Birleşmiş Milletler öncülüğünde egemenliğin hak boyutunu geri çekip sorumluluk boyutunu ön plana çıkaran koruma sorumluluğu kavramı üretilmiştir (Telli, 2012:207)

Öte yandan, egemenlik ve müdahalede bulunma ilişkisinin koruma sorumluluğu kavramıyla yeniden tanımlanması koruma sorumluluğu kavramına

yönelik eleştirileri dindirmemiştir (Telli, 2012:207). Koruma sorumluluğu kavramının hukuktaki yerini tartışmaya açan unsur uluslararası hukukun suç saydığı faaliyetleri engellemek için başvurulan kuvvet kullanma yönteminin meşruiyeti ve hukuka uygunluğudur (İren & Gürkaynak, 2016:145). Eleştirilerin geldiği bir diğer husus ise Güvenlik Konseyi'nin geniş çaplı insan hakları ihlallerine karşı olay bazlı değerlendirme yapması sonucu siyasi çıkarların karar alma sürecine dahil edilmesidir (Sürücüoğlu, 2018:610).

Güvenlik Konseyi'nin 5 daimî üyesi koruma kararı alınması konusunda siyasi çıkarlarını göz ardı edememektedir. Bu sebeple Güvenlik Konseyi'nin koruma sorumluluğu kararlarında siyasi ölçüleri esas alması ve ilgili devletin sorumluluklarını yerine getirip getirmeme konusunda uzlaşa sağlayamamasının, müdahale mekanizmalarının karar almasını engellediği bir gerçektir. Bu hususta örnek olarak Libya kararını inceleyebiliriz. Güvenlik Konseyi ilk kez Libya için koruma sorumluluğu kavramına dayanarak askeri güç kullanımı kararı vermiş, Libya yönetimi tarafından sivil halka karşı uygulanan müdahalenin insanlığa karşı işlenen kapsamlı suçlar seviyesinde olduğuna ilişkin tespit yapmıştır (Şentuna, 2021:215).

15 Şubat 2011 tarihinde Arap Baharının etkisiyle Libya'da halk, 42 yıldır ülkeyi yöneten Muammer Kaddafi'ye karşı ayaklanmıştır. Halkın özgürlükçü protestolarını bastırma girişiminde bulunurken müdahalesi ile protestoları iç savaşa dönüştüren Kaddafi, geniş çaplı insan hakları ihlallerine imza atmıştır. BM Güvenlik Konseyi 15 üyenin oy birliği ile 26 Şubat 2011'de aldığı 1970 sayılı kararını yayınlarak Libya'ya ambargo uygulanmasını kabul edip, birincil koruma sorumluluğu olan halkı koruma görevini yerine getirmesi konusunda Kaddafi'yi uyarmıştır (United Nation Security Council, 2011a). Ancak Libya Yönetimi'nin insanlığa sistematik suçlar işlemeye devam ettiğinin BM Güvenlik Konseyi'nin 10 üyesi tarafından kabul edilmesi ve 5 üyesinin de çekimser kalması sonucunda, 17 Mart 2011 günü 1973 sayılı karar ile Güvenlik Konseyi, Libya halkının çıkarlarının korunma yetkisinin artık uluslararası topluma geçtiğini onaylamıştır (United Nations Security Council, 2011b). BM Güvenlik Konseyi, müdahale kararının uluslararası meşruiyetini 2011 yılında aldığı 1970 ve 1973 sayılı kararlara dayandırarak, BM Antlaşması'nın 7. Bölümü çerçevesinde ABD, İngiltere ve Fransa'nın ön saflarında yer aldığı bir koalisyon ile Libya'ya yönelik olan askeri operasyonun ilerleyen süreçte, daha önceki örneklerinde de olduğu gibi, NATO'ya devredilmesine karar vermiştir (Kurt, 2014). Libya üzerinde "uçuşa yasak bölge" (no-fly zone) oluşturulurken, NATO, ülkede sivil halkın korunmasını amaçlayan Güvenlik Konseyi'nin koruma sorumluluğuyla ilgili kararı çerçevesinde müdahale

etmiş ve rejimin devrilmesine sağlayarak müdahaleyi durdurmuştur (Dalar, 2019:35). Fakat başta destek verilen koruma kararı NATO'nun müdahale yetkisini geniş yorumlaması sebebiyle zarar görmüştür. Öte yandan koruma kararı, rejim değişikliğine sebep olduğu için uluslararası camia tarafından da oldukça eleştirilmiştir.

Koruma Sorumluluğu Raporu, askeri müdahaleyi uluslararası hukuk bağlamında meşrulaştırırken 2011 yılından beri Suriye'de devam eden iç savaş kapsamlı insan hakları ihlallerine ve savaş suçlarına neden olmasına rağmen BM Güvenlik Konseyi tarafından Libya örneğindeki gibi bir koruma kararı alınamamıştır. BM Güvenlik Konseyi'nde Suriye krizi başladığı günden itibaren Suriye konusunun tartışılması ertelenmiş ve engellenmiştir. Müdahale çerçevesinde, Rusya Federasyonu ve Çin vetosu nedeniyle Güvenlik Konseyi, Libya'da ulaşılan oybirliğine Suriye'de ulaşamamıştır. Rusya Federasyonu ve Çin, Güvenlik Konseyi'nde, Suriyeli yetkilileri demokrasi yanlısı protestoculara yönelik şiddetli baskıları nedeniyle kınayan ve insan hakları ihlallerine derhal son verilmesi çağrısında bulunan karar taslağını veto etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve Almanya Baas rejimi tarafından uygulanan insan hakları ihlallerini dile getirerek soruna bir çözüm bulunması çağrısında bulunmuşlardır ancak, Rusya Federasyonu ve Çin, Suriye'nin içişlerine yönelik herhangi bir müdahalenin siyasi çıkar çatışması yaratacağını ileri sürerek taslağın kabul edilmesine karşı çıkmıştır (UN News, 2011).

-86-

Sorumluluk Paylaşımı Kavramı ve Birleşmiş Milletler Alt Kuruluşlarının Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi

Küresel mülteci rejiminin kökenleri, Birinci Dünya savaşı sonrasına ve 1921 yılında Milletler Cemiyeti Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin kurulmasına dayansa da o dönemde mültecilere ilişkin evrensel bir tanımlama yapılmamıştır. Milletler Cemiyeti'nin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından İkinci Dünya Savaşı ve Avrupa'da gerçekleşen yoğun yer değiştirme, mülteci rejiminin yeniden gündeme gelmesine yol açmıştır (Betts, 2017: 65).

İkinci Dünya savaşının sonunda zulüm sebebiyle ülkelerini terk eden insanların sayısının artmasıyla birlikte mültecilerin hukuki durumunu ve sığındıkları ülkelerin mültecilere karşı yerine getirmesi zorunlu olan görevlerini belirleyen 1951 Cenevre Sözleşmesi oluşturulmuştur. Giriş kısmında uluslararası iş birliğine ve geri göndermeme ilkesine dikkat çeken sözleşme, sorumluluk paylaşımı kavramının da temellerini atmıştır (UNHCR, 1951).

Sorumluluk paylaşımında yasal bir referans noktası olan 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin giriş kısmının 4. paragrafında; sığınma hakkını tanımanın, bazı ülkelere son derece ağır yük yükleyebileceği ve uluslararası kapsamı ile niteliği Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiş bulunan bir sorunun, uluslararası iş birliği olmaksızın tatmin edici bir şekilde çözümlenemeyeceği dikkate alınmıştır (UNHCR, 1951). Nitekim 4. paragrafa göre; 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin özellikle dikkat çekmek istediği nokta, coğrafi yakınlık sebebiyle daha fazla mülteci nüfusu kabul eden Türkiye gibi ülkelerin göç yönetimi konusunda yalnız bırakılmaması gerektiği ve uluslararası camia tarafından bu süreçte desteğe duyulan ihtiyacın doğru analiz edilmesidir.

1951 Cenevre Sözleşmesiyle ve daha sonra oluşturduğu standartlar ile uluslararası sorumluluk paylaşımının temelde iki şekilde gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Bunlardan ilki "yeniden yerleştirmedir". Yeniden yerleştirme; kırılğan durumda bulunan mültecilerin, yaşamlarına onurlu bir biçimde yeniden başlayabilecekleri ülkelere yerleştirilmeleri anlamına gelmektedir (Amnesty International, 2014). Fazla sayıda mülteci nüfusuna sahip olan ülkelerin yükü bu şekilde hafifletilmeye çalışılmaktadır.

Yeniden yerleştirme, her mülteciye tanınamayan ancak kaçınılmaz olan bir araçtır. Zulüm korkusu nedeniyle kaynak ülkesine geri dönemeyen fakat bulunduğu ülkede de kalma imkânı bulunmayan mülteciler için 'sürdürülebilir bir çözüm' üretilmesi amacıyla gerçekleşen yeniden yerleştirme, uluslararası sorumluluk paylaşımının bir sembolüdür (International Organization for Migration [IOM], t.y.a). Suriye krizinde, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Türkiye'de yeniden yerleştirme başvurularının incelenmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'yle (GİGM) iş birliği içinde çalışmaktadır. Ancak üçüncü bir ülkeye yerleştirme kararları, kabul ülkeleri tarafından verilmektedir (UNHCR, t.y.a).

Suriye krizinin şiddetine ve krizin komşu ülkelerde yarattığı ciddi etkilere rağmen, uluslararası toplum tarafından verilen destek, olması gerekenin epeyce altında kalmaktadır. Suriyeli mülteci nüfusun yoğun olduğu beş ülkedeki mültecilerin yeniden yerleştirilmeleri, ele alınması gereken en önemli konulardan biriyken; yeniden yerleştirme sayısı ne yazık ki oldukça düşüktür. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Filippo Grandi, küresel krizlerde sorumluluğun daha adil bir şekilde paylaşılması gerektiğinin altını çizerek: "Savaştan, çatışmadan ve zulümden kaçan insanların sayısı rekor düzeyde. Acilen gönüllü ülkelere sığınmacıları yerleştirmemiz gerekir" (UNHCR, 2019) sözleriyle ülkeleri, uluslararası camiada

sorumluluk paylaşımına teşvik etmiştir. Nitekim Grandi, sığınmacıların %84 oranında gelişmekte olan ülkelerde bulunduğu ve gelişmekte olan ülkelerin hâlihazırda kendi problemleri olduğuna dikkat çekerek uluslararası alandaki sorumluluk paylaşımının adil olmadığına vurgu yapmıştır (UNHCR, 2019).

Diğer bir sorumluluk paylaşımı yöntemi ise mali yardımdır. Mali yardım, Birleşmiş Milletler tarafından koordine edilen insani yardım programları aracılığıyla ya da doğrudan mülteci barındıran ülkelere verilmektedir (Amnesty International, 2014). İnsani yardım programları; gelen bütçeyle mültecilerin eğitim, barınma, gıda ve sağlık hizmetlerinden yararlanmaları için destekte bulunmaktadır. Suriye krizinin ilk yıllarında, Türkiye tarafından yardımların "milli" kalması konusunda ısrarcı olunmuştur. Lakin, Suriye krizinin uluslararası toplumun bir sorunu haline gelmesiyle birlikte, Suriyeli mülteci göçü geçicilikten kalıcılığa evrilmiştir. Bu süreçte başta Türkiye olmak üzere Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunu kabul eden 5 ülkenin, insani yardım programlarına ihtiyaç duyduğu bir gerçektir.

Günümüzde Türkiye, BM kuruluşları başta olmak üzere uluslararası kurumlar ile insani yardım programları çerçevesinde yoğun bir iş birliği içindedir. Türkiye’de Suriyeliler için hazırlanan insani yardım programları çerçevesinde faaliyet gösteren birçok Birleşmiş Milletler kuruluşu vardır, makalede bu kuruluşlardan önde gelenlere yer verilmiştir.⁶ Türkiye’deki Suriyelilerin güçlendirilmesine ve dayanıklılıklarının artırılmasına destek veren başlıca Birleşmiş Milletler alt kuruluşları; Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve UNICEF’tir. Alt kuruluşlar bölümünde ayrıntılı olarak incelenecek olan mali yardımlar, Türkiye’de geçici koruma statüsü altında yer verilen Suriyelilerin düzenli yaşam standartlarına kavuşmasını sağlayacak projeleri desteklemektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)

İkinci Dünya savaşı sonrası silahlı çatışmalar sebebiyle milyonlarca insan yerinden edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1943 yılında BM Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi kurulmuş, 1947 yılında ise bu idare yerini Uluslararası

6 Makalede yer verilen UNHCR, IOM, UNDP ve UNICEF’in yanı sıra Türkiye’de destek programları çerçevesinde yer alan UNFPA, WFP, ILO, WHO gibi Birleşmiş Milletler alt kuruluşları da Suriyeli mültecilere yönelik projeler kapsamında Türkiye ile iş birliği içinde çalışmalar sürdürmektedir.

Mülteci Örgütü'ne bırakmıştır (Barkın, 2014:337). BM Genel Kurulu yerinden edilen insanların problemlerine çözüm getirmek amacıyla, saydığımız iki kurumun da temellerini oluşturduğu, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ni görevlendirmiştir.

1949 yılında BM Genel Kuruluna bağlı olarak Cenevre'de kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR), 1 Ocak 1951 tarihinde çalışmaya başlamasına karar verilmiştir. UNHCR, BM'nin kuruluş amaçları doğrultusunda; ulusal barış ve güvenliğin sağlanmasında aktif rol oynarken insan hakları ihlallerine karşı temel hak ve özgürlükleri desteklemektedir.

Dünya çapındaki mülteci sorunlarını çözmekle yetkilendirilen UNHCR, ilk kez yerinden edilmiş insanların statülerini ortaya koyup devletlerin korumaya sorumluluklarını belirten 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ni ve 1967 protokolünü ortaya çıkarmıştır. UNHCR'in yetki alanına giren kişiler, 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde yapılan mülteci tanımıyla birlikte, başlıca mülteciler olmaktadır. 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre, mülteci;

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıs” olarak tanımlanmıştır.

Sözleşmenin 1. Maddesinin (B) kısmında; Taraf Devletler tarafından, herhangi bir zamanda BM Genel Sekreterliğine gönderilecek bir notla, sözleşmede yer alan mülteci tanımını “1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar” olarak kabul edebileceğinin altını çizmektedir (Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, 1951). Ancak yer ve zaman kısıtlaması bakımından mülteci tanımı, 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 1. Maddesinde dar anlamda yorumlanmıştır. 1967 New York protokolü ile mülteci tanımı yapılırken ise 1951 Mülteci Sözleşmesi'nde var olan yer ve zaman sınırlaması kaldırılarak evrensel bir mülteci tanımı yapılmıştır.

Asıl amacı, mültecilerin haklarını ve refahını savunmak olan UNHCR'in zamanla görev ve yetkileri genişlemiştir. Mülteci statüsünü almak için kişinin kendi ülkesini terk etmesi gerekirken, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler

ülkelerini terk etmedikleri halde en az mülteciler kadar zor koşullar altında yaşamaktadırlar. UNHCR ülkesini terk etmemiş olan kişilere mülteci tanımına uymasalar bile koruma sağlayabilmektedir (Ekşi, 2019:350).

UNHCR Tüzüğü md. 6(B)'ye göre, Yüksek Komiser'in yetkileri; "ırkı, dini, milliyeti ve siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağına dair haklı bir korku duyduğu için uyruğunu taşıdığı ülkenin veya eğer milliyeti yoksa, eskiden ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan ve geri dönemeyen ya da uyruğunu taşıdığı ülkenin hükümetinin korumasından yararlanmak veya eğer milliyeti yoksa eskiden ikamet ettiği ülkeye dönmek istemeyen her kişiyi kapsar" (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Tüzüğü, 1950).

UNHCR, her insanın sığınma talebinde bulunabilmesi ve başka bir ülkede insan haklarına uygun bir biçimde yaşamasını sağlamak için mücadele vermektedir. Aynı zamanda UNHCR, mültecilere üçüncü bir ülkeye yerleşmekte veya ülkelerine gönüllü geri dönüşte destek vermektedir. UNHCR; ırk, din, politik düşünce ve cinsiyet ayrımı yapmaksızın ve tarafsız bir şekilde mültecilere ve diğer insanlara ihtiyaçları doğrultusunda koruma ve yardım sağlamaktadır. Uluslararası mülteci yasaları, UNHCR'in insani yardım faaliyetleri için gerekli prensipleri belirlemektedir. UNHCR, mültecileri korumak ve onların sorunlarına çözüm bulmak için hükümetler, bölgesel örgütler, uluslararası ve hükümet-dışı örgütlerle iş birliği içindedir (UNHCR, 2008).

Türkiye'de ise UNHCR'in faaliyetleri 1960'lara dayanmaktadır. Suriye krizi sonrası gerçekleşen göç hareketleriyle birlikte Türkiye ve UNHCR yakın iş birliği içinde çalışmaktadır. Türkiye ve UNHCR, mevcut iş birliğine resmiyet kazandıran ve sağlamlaştıran Ev Sahibi Ülke Anlaşması'nı 1 Eylül 2016'da imzalamıştır. UNHCR'in Türkiye operasyonu, Ankara'daki merkez ofisinin yanı sıra İstanbul, İzmir, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Van'daki saha varlığıyla dünyadaki en büyük operasyonlarından biridir.

Türkiye'de UNHCR'nin temel faaliyet alanları aşağıdaki gibidir:

"Birleşmiş Milletler kuruluşlarının, Türkiye'nin Suriye mülteci krizine müdahalesini desteklemek amacıyla yürüttüğü çalışmalara liderlik etmek ve koordinasyonu sağlamak, Uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişiler için Türkiye'de mevcut olan koruma ortamını ve sosyal destek mekanizmalarına erişimi güçlendirmek, Türk yetkililerle yakın iş birliği içerisinde çalışarak kamplarda ve kentsel alanlarda yaşayan mültecilere insani yardım sağlamak, Ulusal sığınma sisteminin güçlendirilmesi için kurumsal ve yasal kapasite artırma aktivitelerine destek sağlamak ve katkıda bulunmak." (UNHCR, t.y.b)

Sorumluluk paylaşımı yöntemlerinden olan yeniden yerleştirmede UNHCR, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'yle iş birliği içinde çalışmaktadır. 2020 yılının Türkiye verilerini incelediğimizde, Ekim ayına kadar toplam yeniden yerleştirilen mülteci sayısı 3867 iken, bu sayının %78'ini Suriyeliler oluşturmaktadır. Sorumluluk paylaşımında bir diğer yöntem olan mali yardımda ise, UNHCR'ın Türkiye'deki rolü oldukça büyüktür. Birleşmiş Milletler tarafından fonlanan insani yardım projeleriyle UNHCR, Türkiye'deki Suriyelilerin temel hizmetlere erişimi ve çevreye uyum sağlamaları hususunda destek vermektedir. UNHCR'ın Türkiye operasyonları için ayırdığı 364,8 milyon Amerikan dolarının, 2020 Kasım ayına kadar gerçekleşen projeler ile %33'ü; 120,9 milyon Amerikan doları fonlanmıştır (UNHCR, 2020d).

Öte yandan Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP), büyük ölçüde UNHCR'ın ortaklığını üstlendiği önemli bir projedir. 3RP, insani yardım ve kalkınma ortaklarının Suriye krizine yanıt vermeleri için stratejik bir kaynak yaratma ve programlama platformudur. Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'ı kapsayan bölgesel bir plandan oluşmaktadır. 3RP'nin birbirine bağlı iki bileşeni vardır. Mülteci bileşeni; mültecilerin korunma ve insani yardım ihtiyaçlarını ele alırken, dayanıklılık bileşeni ise; ulusal aktörlerin kapasitelerini güçlendirmeyi amaçlayarak, etkilenen bireylerin, toplulukların ve kurumların dayanıklılık ve kalkınma ihtiyaçlarını ele almaktadır. 3RP, Küresel Mülteciler Sözleşmesi ve BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri dâhilinde hayata geçirilen bir programdır. Devam eden mevcut küresel süreçler de dâhil olmak üzere insani yardım ve kalkınma süreçleri arasındaki ilişkiyi keşfetmeye devam etmektedir (3RP, 2020).

Türkiye'de mültecilere yönelik faaliyetlerin desteklenmesinde, 3RP çerçevesinde kuruluşlar-arası koordinasyon sağlanmaktadır. Mültecilere yönelik faaliyetlerin liderliğini Türkiye Cumhuriyeti Devleti üstlenirken, BM koruma, gıda güvenliği, eğitim, sağlık, temel ihtiyaçlar ve geçim kaynakları alanlarında çalışan insani yardım ve kalkınma ortaklarıyla koordinasyon içinde etkin ve bütüncü bir destek sunmaktadır.

UNHCR, mültecilere uluslararası koruma ve kalıcı çözümler sunma sorumluluğu çerçevesinde Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile birlikte 3RP'nin koordinasyonunu sağlamakta, koruma sektörüne liderlik etmekte, Dünya Gıda Programı (WFP) ile temel ihtiyaçlar sektörünün ortak başkanlığını yapmakta ve UNICEF liderliğinde eğitim sektörünün yükseköğretim alanına öncülük etmektedir. Proje kapsamında; temel ihtiyaçlar, koruma, eğitim, geçim kaynakları, sağlık, gıda güvencesi ve tarım alanlarında

Türkiye’de geçici koruma statüsü altında ikamet eden 3.639.572 Suriyeliye destek sağlanması hedeflenmektedir (UNHCR, t.y.c).

Birleşmiş Milletler’in yayınladığı “3RP Turkey: Refugee and Resilience Plan Overview 2020” raporuna göre, 3RP temel ihtiyaçlar alanında; geçici barınma merkezlerinde, kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan savunmasız mültecilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve kamu hizmetlerine yönelik artan talebe yanıt vermek için yerel ve ulusal kapasiteleri güçlendirmek için 311 milyon Amerikan doları bütçe öngörmüştür. Raporda koruma alanı için; Suriyeliler için Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında etkili korumaya erişimin teşvik edilmesi, özellikle en risk altındaki grupları ve bireyleri, koruma çözümlerini belirleme ve bunlara korumadan yararlanması için desteklenmesi, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin (TCDŞ) önüne geçilmesi amacıyla nitelikli TCDŞ önleme hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi, Suriye krizinden etkilenen kız ve erkek çocuklarının nitelikli çocuk koruma müdahalelerine ve şiddet, sömürü, istismar ve ihmalden korunmalarına yönelik eşit erişiminin sağlanması için 283 milyon Amerikan doları bütçe çıkartılmıştır. Eğitim alanında; kamplarda yaşayan mülteci çocuklar, gençler ve yetişkinler için örgün, yaygın ve gayri resmi eğitim programlarına sürekli erişim sağlanması ve eğitimin kalitesinin artırılması için dayanıklı bir ulusal eğitim sistemini desteklemek amacıyla 258 milyon Amerikan doları bütçe ayrılmıştır. Geçim kaynakları alanında; geçici koruma altındaki Suriyeliler ve ev sahibi topluluklar için daha iyi çalışma koşulları ve istihdam fırsatları sağlamak amacıyla 247 milyon Amerikan doları ödenek saptanmıştır. Bir diğer önemli hizmet sektörü olan sağlık alanında ise; bulaşıcı olan ve bulaşıcı olmayanlar için iyileştirici ve önleyici hizmetler de dahil olmak üzere temel sağlık hizmeti sunumu ve sevk sağlık hizmetlerinin kapasitesinin güçlendirilmesi, cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetlerine ulaşımın kolaylaştırılması, sağlık hizmetlerinin her düzeyinde bulaşıcı olmayan hastalıklara (BOH), ruh sağlığı ve psikososyal destek hizmetlerine (RSPDH) ve rehabilitasyon hizmetlerine erişimin artırılması için 22 milyon Amerikan doları bütçe ayrılmıştır. Son olarak, gıda güvencesi ve tarım alanında; geçici koruma altındaki Suriyelilerin ve savunmasız ev sahibi toplulukların gıda güvenliğinin iyileştirilmesi, etkilenen toplulukların gıda ve tarım ihtiyaçlarına yanıt verecek, yerel düzeyde ve topluluk düzeyinde kamu ve özel sektör kapasitesinin ve sivil toplum kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla 53 milyon Amerikan doları sağlanması öngörülmüştür. 3RP için toplam mali gereksinimler 1,174 milyar Amerikan doları olarak öngörülmüştür. STK’ların mali gereksinimi 106 milyon Amerikan doları olarak belirlenirken Birleşmiş Milletler kuruluşlarının mali gereksinimleri 1,068

milyar Amerikan doları olarak saptanmıştır. Saydığımız 6 alanda gerçekleştirilmesi beklenen hedefler kapsamında toplamda 3RP için öngörölmüş 1,174 milyar Amerikan dolarından 2020 yılı genel plan değerlendirmesine göre 555 milyon Amerikan doları kullanılarak destek projelerinin hayata geçirilmesi sağlanmıştır (UNHCR, 2020e).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

IOM Türkiye'nin genel merkezi Ankara'da olup, Gaziantep ve İstanbul'da alt ofisleri, İzmir, Hatay ve Şanlıurfa'da da uydu ofisleri bulunmaktadır. 2018 Şubat ayı itibariyle Ofis, mülteci desteği, sınır ötesi müdahale (Kuzey Suriye), göç yönetimi ve mülteci yeniden yerleştirme gibi dört belirgin faaliyet alanında 50'den fazla projenin gerçekleştirilmesinde kullanılan 148 milyon Amerikan doları tutarında aktif bir portföye sahiptir. IOM Türkiye'nin aktif program alanları, insani yardım müdahalesini, toplum istikrarını, göç ve sınır yönetimini, işgücü göçü ve insani kalkınmayı, entegrasyonu (uyum), göçmen kaçakçılığıyla mücadele, hassas konumdaki göçmenlere yardımcı, göç sağlığını ve yardımcı gönüllü geri dönüş ve yeniden bütünleşmeyi kapsamaktadır (IOM,2018:8). IOM Türkiye'nin kriz müdahalesi; etkili insani yardımın koşullarını iyileştirme, dayanıklılığı güçlendirme ve iyileştirme çabalarını destekleme, temel hizmetlerin sunumu için ana paydaşların kapasitesini güçlendirme olarak üç alanda yapılandırılmıştır. IOM Türkiye, 3RP ve Suriye'deki İnsani Müdahale Planı'nın (HRP) planlanmasında ve yürütülmesinde diğer Birleşmiş Milletler kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve ilgili bakanlıklar ile iş birliği içerisinde.

IOM Türkiye programlaması, geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli mültecilere yardıma odaklıdır ve ülke içi müdahalelerini bölgesel, ulusal ve yerel önceliklerle uyumlu olmasını sağlamak üzere Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) çerçevesi dâhilinde çalışır. UNHCR bölümde değerlendirdiğimiz 3RP, Türkiye'de mültecilere hizmet vermektedir; IOM, diğer BM kuruluşları gibi 3RP çerçevesinde, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin yakın bir kurumsal ortağı olmuştur. Bu nedenle IOM, krizi yaşamış göçmenlere Türkiye'de daha iyi hizmet vermek ve güvenli düzenli göçün herkesin yararına gerçekleşmesini sağlamak için ülke içindeki faaliyetlerini genişletmeye devam etmektedir (IOM, 2018:8).

İnsani Müdahale Planı kapsamında ise IOM, Suriye krizi çözüme ulaşmadığı sürece Kuzey Suriye'deki sınır ötesi faaliyetler sürdürmeye ve bunları genişletmek amacıyla sahip olduğu uzmanlığından ve güçlü ortaklıklarından

faydalanmaya devam etmektedir. IOM Türkiye, Gaziantep ofisi vasıtasıyla Kuzey Suriye'ye 2014'ten bu yana yaklaşık 1 milyondan fazla yararlanıcıya ulaşan 60 milyon Amerikan Dolarının üzerinde yardım ve hizmet sağlamıştır (IOM, 2018: 19). BM kuruluşlarının Suriye'ye, insani yardımları iletmek için sınır geçişlerini kullanma yetkisi BM Güvenlik Konseyi'nin 2014 yılında yayımladığı 2165 sayılı kararına dayanmaktadır (United Nations Security Council, 2014). IOM Türkiye'nin başlıca yardım sağladığı alanlar; gıda desteği, gıda dışı malzemeler ve kışlık yardım, hijyenik malzeme dağıtımı, Acil Durum Vaka Yönetimi (ECM), okul ulaşımı, ulaşım yardımı, temel sağlık klinikleri, toplum merkezlerine destekten oluşmaktadır (IOM, t.y.b).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)

-94-

50 yılı aşkın süredir Türkiye'de varlığını sürdüren Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Türk Hükümeti ile yakın iş birliği içerisinde çalışmasının yanı sıra, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör dâhil çok sayıda ulusal ve uluslararası kuruluş ile iş birliği yapmaktadır. 1986'dan beri 80'den fazla başarılı proje gerçekleştiren UNDP Türkiye'nin, odaklandığı temel konuların başında kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme, kapsayıcı ve demokratik yönetim ve iklim değişikliği ve çevre konuları gelmektedir (UNDP, t.y.). UNDP, Türkiye'deki Suriyeli mültecileri ve ev sahibi toplulukları desteklemek için UNHCR ile birlikte daha önce ele aldığımız 3RP'nin koordinasyonunun sağlanmasında önemli destek veren Birleşmiş Milletler kuruluşlarından biridir.

UNDP ek olarak, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin, ev sahibi toplulukların ve kurumların, Suriye krizi sonrasında oluşan zorunlu göçün etkileriyle başa çıkabilmelerini sağlamak amacıyla Suriye Krizine Yanıt ve Dayanıklılık Programı'nı (TDP) hayata geçirmektedir. Bu bağlamda UNDP, Türkiye'de yaşayan Suriyelileri güçlendirmek için istihdam sağlamaya yönelik projeler gerçekleştirmektedir. UNDP Türkiye, bu doğrultuda, geçim kaynakları, istihdam ve yerel ekonomik kalkınmaya, belediye hizmetlerini güçlendirmeye, sosyal uyum ve korumaya destek vermektedir. Güçlendirme temelli bir kalkınma anlayışı benimseyen UNDP Türkiye, fiili istihdam yaratımı konusunda çalışan ve hem ev sahibi topluluk üyelerine hem de Suriyelilere yönelik sürdürülebilir işlerin yaratılması ve kolaylaştırılması dâhil olmak üzere işgücü talebi konusunda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni kapsamlı şekilde destekleyen tek Birleşmiş Milletler kuruluşudur. UNDP bunu öncelikle özel sektörün, Türklerin ve Suriyelilerin sahibi olduğu işletmelere katılımını artırmak vasıtasıyla yerel ekonomileri destekleyerek yapmaktadır. Bu anlamda

UNDP, Türkiye'nin sadece insani krizlerde değil aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşılması konusunda da en büyük partnerlerinden biridir (UNDP, 2019:7).

UNICEF

UNICEF, 1951'den beri Türkiye'deki çocuk ve gençlerin haklarını korumak için çalışmaktadır. BM Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme doğrultusunda çalışan UNICEF Türkiye, gönüllü fonlar ile desteklenen bir Birleşmiş Milletler kuruluşudur (UNICEF, t.y.).

Göçmen ve mülteci çocukları en kırılgan gruplar olarak değerlendiren UNICEF Türkiye, başta UNHCR olmak üzere diğer Birleşmiş Milletler kuruluşlarının da destek sağladığı altı sektörden oluşan 3RP'ye dört alanda destek vermektedir. Bu alanlar eğitim, koruma, sağlık ve temel ihtiyaçlardır. UNICEF Türkiye, "Kayıp Kuşak Olmasın" stratejisiyle Suriyeli çocukların ve gençlerin eğitime erişebilmeleri için Milli Eğitim Bakanlığı ile aktif iş birliği içinde çalışmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Türkiye'de ulaşılmasına katkıda bulunmak ve özellikle de "geride kimseyi bırakmama" ilkesini gerçekleştirmek, UNICEF Türkiye'nin Ülke Programının ana hatlarını oluşturmaktadır (UNICEF, 2019a:9).

Yukarıda da belirtildiği üzere, göçmen ve mülteci çocukların okullaşma oranını artırmak için UNICEF Türkiye, Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak projeler yürütmektedir. 2014 yılında Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetlerini düzenleyen 2014/21 sayılı genelge ile ulusal mevzuatta değişiklik yapılmış ve geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim hizmetlerinden yararlanmalarının önündeki engel kaldırılmıştır. Dil yetersizliğini eğitim ve öğrenimde katılımın önündeki en önemli engel olarak saptayan UNICEF Türkiye, Suriyeli çocukların uyumunu arttırmak için hem yoğun Türkçe dil eğitimi hem de Arapça dilinde dersler veren Geçici Eğitim Merkezleri'nin (GEM) kurulmasında rol oynamıştır. GEM'ler vasıtasıyla Türkçe öğrenen Suriyeli çocukların Milli Eğitim Bakanlığının teşvikiyle devlet okullarına geçişi artırılmıştır. Ek olarak, GEM'lerdeki eğitimden sonra devlet okuluna geçişte Suriyeli çocukların eksikliklerini gidermek amacıyla MEB tarafından telafi eğitimi ve Hızlandırılmış Eğitim Programı (HEP) hayata geçirilmiştir. UNICEF Türkiye'nin ise, Mayıs 2017 tarihinde hayata geçirdiği Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) programı çerçevesinde Suriyeli çocukların eğitim ve öğretime katılmalarını teşvik etmek için ailelere nakdi

yardımlar yapılmıştır (UNICEF, 2019b:19). Netice itibariyle Ekim 2019 raporuna göre, 2018 yılında %59 düzeyinde olan brüt okullaşma oranı %63 düzeyine ulaşmıştır (UNICEF, 2019b:16).

Geride kimseyi bırakmama ilkesini hayata geçirmek ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşılmasını sağlamak için UNICEF Türkiye, 2021-2025 yıllarını kapsayacak olan BM Sürdürülebilir Kalkınma İş Birliği Çerçevesi (UNSDCF) ve yeni UNICEF Ülke Programı belgesinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarını Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Birleşmiş Milletler ülke ekibiyle iş birliği içerisinde devam ettirmektedir (UNICEF, 2019a:9).

Sonuç

-96-

2011 yılında başlayan Suriye krizi, iç savaşa dönüşerek hala devam etmektedir. Uluslararası toplumun barışı koruma misyonu yetersiz kalmış, Türkiye başta olmak üzere bölgedeki devletler olumsuz etkilenmiştir. Birleşmiş Milletler'in altı organından biri olan Güvenlik Konseyi, uluslararası barışın ve güvenliğin korunmasında bağlayıcı karar alma yetkisine sahiptir. Ancak milyonlarca insan Suriye'de geniş çaplı insan hakları ihlallerine uğrayıp yerlerinden edilirken "koruma sorumluluğu" kavramı uygulamada yetersiz kalmıştır.

Netice itibariyle, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin koruma sorumluluğu kararlarını alırken siyasi çıkarları göz önünde bulundurması sonucunda uzlaşma sağlanamaması barışın tesisi konusunda aşılması zor bir engel yaratmıştır. Suriye krizinin devam etmesi, özellikle yakın coğrafi bölgede bulunan ülkelere mülteci akınları gerçekleşmesine sebebiyet vermiştir. Başta Türkiye olmak üzere, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır toplamda 5,580,518 kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Uzun yıllar çözülemeyen Suriye krizi, yukarıda saydığımız 5 ülkeye, göç yönetimi konusunda çeşitli sorunlar yaratmıştır.

Göç hareketliliğinden doğan yükün paylaşılması amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından literatüre kazandırılan "sorumluluk paylaşımı" kavramı kullanılmıştır. Nitekim Suriye krizi gibi uluslararası sisteme yansıyan bir olayın sonucunda ortaya çıkan insan hareketliliği ancak uluslararası toplumun eşit sorumluluk paylaşımı ile yönetilebilecek bir konudur. Lakin bu bağlamda kullanılan 2 tür yönetim biçiminden ilki olan yeniden yerleştirme yöntemi, ne yazık ki oldukça az mülteciyi kapsamaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yeniden yerleştirme kotalarının artırılması yönündeki taleplerine istenilen cevabı vermeyen gelişmiş ülkelerin, çoğunlukla sorumluluk paylaşımı konusunda ikinci yöntem olan mali destek sağlamayı

tercih ettiği görülmektedir. Mali yardımlar şeklinde gerçekleştirilen sorumluluk paylaşımı yöntemi, yaşanan ani ve kitlesel insan hareketliliğinin bölgedeki devletlere yaşattığı sorunları en aza indirmeyi hedeflemektedir. Suriyeli mültecileri barındıran ülkelere destek sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler kuruluşları ile iş birliği çerçevesinde insani yardım ve uyum programları hayata geçirilmiştir.

Çalışmanın sonunda, "koruma sorumluluğu" ve "sorumluluk paylaşımı" kavramlarının kapsamlı kuramsal çerçeveye sahip olmalarına rağmen uygulamada siyasi kriterlere takıldığına ve Suriye Krizi sonrasında başarılı şekilde uygulanamadığına karar verilmiştir.

Kaynakça

- 3RP. (2020). Regional Refugee & Resilience Plan. <http://www.3rpsyriacrisis.org> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 05.11.2020)
- Amnesty International. (2014). Dışarıda Bırakılanlar: Uluslararası Toplum Tarafından Terk Edilen Suriyeli Mülteciler. Birleşik Krallık: Amnesty International. <https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/Rapor/disarida-birakilanlar-uluslararasi-toplum-tarafindan-terkedilen-suriyeli-multeciler643.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 24.12.2020)
- Aytoğu, Ç. O. (2016). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları Doğrultusunda İnsani Müdahale. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi). <http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11467/2296/66640.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)
- Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi. Ankara Barosu Dergisi, 1, 331-360. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/33815/374463> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 07.11.2020)
- BBC News. (2016). Suriye nüfusunun yüzde 11'i öldü ya da yaralandı'. BBC News: https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160211_suriye_rapor_guardian adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)
- Betts, A. (2017). Zorunlu Göç ve Küresel Politika. (S. M. Türkaslan, Çev.) Ankara: Hece Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Tüzüğü. (1950). http://madde14.org/index.php?title=Birle%C5%9Fmi%C5%9F_Milletler_M%C3%BCteciler_Y%C3%BCsek_Komiserli%C4%9Fi_T%C3%BCz%C3%BCC%C4%9F%C3%BC adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 08.05.2021)
- Chesterman S. (2002), Just War or Just Peace?: Humanitarian Intervention and International Law, Oxford University Press.
- Dalar, M. (2019). Suriye, Çatışma ve Uluslararası Hukuk (2 b.). (F. Taşdemir, Dü.) Ankara: Nobel.
- Dalar, M., & Kalaycı, C. (2019). Suriye Krizinde Koruma Sorumluluğu Çıkmazı. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24(40), 43-71. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/duhfd/issue/49516/633797> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 15.12.2020)
- Ekşi, N. (2019). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'deki Faaliyetleri ve Türk İltica Sisteminde Değişen Rolü. İstanbul Hukuk Mecmuası, 77(1), 343 - 370. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihm/issue/47190/594116> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 03.12.2020)
- Ercümen, M. A. (2015). "İnsani Müdahale"den "Koruma Sorumluluğu"na. İNSAMER: https://insamer.com/tr/insani-mudahaleden-koruma-sorumluluguna_224.html adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 02.01.2021)
- Erdoğan, M. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler. Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Ertuğrul, Ü. (2016). Koruma Sorumluluğu: İnsani Müdahaleyi Makyajlamak. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20(2), 441-470. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48094/608122> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.04.2021)

- Güler, Arzu, "Mülteci Sorunu ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme: Siyasi Gerçeklik ve Normatif Düzen İkilemi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 13, Sayı 51, 2016, s. 41-61.
- International Organization for Migration (IOM). (t.y.a). 2020 Dünya Göç Raporu. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-2> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.12.2020)
- IOM. (2018). MCOF:Göç Krizi Operasyonel Çerçevesi - IOM Türkiye 2018 - 2019. <https://turkey.iom.int/tr/reports/mcof%C3%B6%C3%A7-krizi-operasyonel-%C3%A7er%C3%A7evesi-iom-t%C3%BCrkiye-2018-2019> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 24.12.2020)
- IOM. (t.y.b). Suriye İnsani Yardım Programı. IOM Turkey: <https://turkey.iom.int/tr/suriye-insani-yard%C4%B1m-program%C4%B1> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 03.01.2021)
- İçduygu, A. (2015). Türkiye, Nereye Kadar Bir Göç Ülkesi? TÜSİAD Görüş, sayı 88, 16-21.
- İren, A , Gürkaynak, M . (2016). Mutlak Güç Ya Da Sınırsız Sorumluluk: Devlet Egemenliği ve Uluslararası Toplumun Koruma Sorumluluğu, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 24, 134-158. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/27210/295676> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 26.04.2021)
- Karimi, A., Koosha, A., Asfad, M. N., Ansari, M. T. (2017). Examining of Relationship between Responsibility to Protect & Sovereignty of States in Light of Practice of International Community, *Journal of Politics and Law*, 10(2), 256-263. https://www.researchgate.net/publication/314128231_Examining_of_Relationship_between_Responsibility_to_Protect_Sovereignty_of_States_in_Light_of_Practice_of_International_Community adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 24.04.2021)
- Kurt, S. (2014). İnsani Müdahale ve Suriye Örneği. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(10), 39-65. https://www.academia.edu/11123364/%C4%Bonsani_M%C3%BCdahale_ve_Suriye_%C3%96rne%C4%9Fi adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 22.11.2020)
- Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme. (1951) *MultecilerinHukukiDurumunaDairSozlesme.pdf* (bilgi.edu.tr) adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 14.11.2020)
- Operational Portal. (2020). Refugees Operational Data Portal : https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.61678699.634165859.1606340919-1601210544.1603236352 adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 16.11.2020)
- Öztürk, Z. A. (2011). İnsani Müdahale: Ne Kadar İnsani, Ne Kadar Siyasi?, 21. Yüzyıl Dergisi, 11(30), 23-28. https://www.researchgate.net/publication/330937990_Insani_Mudahale_Ne_Kadar_Insani_Ne_Kadar_Siyasi adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.04.2021)
- Sak, Y. (2015). Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye'de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 11(44), 121-153. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uidergisi/issue/44548/552594> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 21.12.2020)
- Savaş Cazala, M. (2018). Koruma Sorumluluğu'nun Normatif Statüsü, *Öneri Dergisi*, 13(50), 65-89. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruoneri/issue/38778/421869> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 24.04.2021)
- Sayın, Y. (2019). Arap Baharı ve Tunus'un Yasemin Devrimi'ni Yeniden Anlamak. *International Journal of Politics and Security*, 2(1), 104-121. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijps/issue/41280/581987> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.04.2021)

- Sürücüoğlu, O. (2018). Koruma Sorumluluğu: Darfur Krizi ve Libya Müdahalesi Çerçevesinde Bir Değerlendirme, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(4), 603-628. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deusosbil/issue/36393/412249> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 26.04.2021)
- Şentuna, T. (2021). Libya Askeri Müdahalesinin Uluslararası Hukuka Uygunluğu ve Koruma Sorumluluğu Kavramı Çerçevesinde Meşruiyeti. The Turkish Yearbook of International Relations, 50, 215-239. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tyir/issue/60713/897947> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 26.04.2021)
- Telli, A. (2012). İnsani Müdahaleden Koruma Sorumluluğuna Geçiş: Eski Sorun, Yeni Kavram. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 1(2), 206-220. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nevsosbilen/issue/19733/211106> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.04.2021)
- UN News. (2011). Russia and China veto draft Security Council resolution on Syria. <https://news.un.org/en/story/2011/10/390412-russia-and-china-veto-draft-security-council-resolution-syria> adresinden alındı. (Erişim Tarihi:09.05.2021)
- UNDP. (2019). Suriye Krizine Yanıtta Özel Sektörün Katılımı: Fırsatlar ve Zorluklar Raporu. <https://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/UNDP-TR-PRIVATE-SYRIA-WEBVERSION-TR.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 05.01.2021)
- UNHCR. (1951). Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees. <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10> adresinden alındı (Erişim tarihi: 07.05.2021).
- UNHCR. (2008). UNHCR Türkiye. BMMYK Görev Beyanı: <https://www.unhcr.org/tr/bmmyk-gorev-beyani> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 07.12.2020)
- UNHCR. (2019). UNHCR: resettlement is critical lifeline for refugees and needs strengthening. UNHCR: <https://www.unhcr.org/afr/news/press/2019/7/5d19dd524/unhcr-resettlement-critical-lifeline-refugees-needs-strengthening.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 17.12.2020)
- UNHCR. (2020a). Dünyadaki insanların %1'i yerinden edilmiş durumda: UNHCR Küresel Eğilimler raporu. The UN Refugee Agency: <https://www.unhcr.org/tr/24189-dunyadaki-insanlarin-ri-yerinden-edilmis-durumda-unhcr-kuresel-egilimler-raporu.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 16.11.2020)
- UNHCR. (2020b). Forced displacement passes 80 million by mid-2020 as COVID-19 tests refugee protection globally. The UN Refugee Agency: <https://www.unhcr.org/news/press/2020/12/5fcf94a04/forced-displacement-passes-80-million-mid-2020-covid-19-tests-refugee-protection.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 14.11.2020)
- UNHCR. (2020c). Global Trends Forced Displacement In 2019. UNHCR. <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 28.11.2020)
- UNHCR. (2020d). Key Figures. <https://reporting.unhcr.org/sites/default/files/UNHCR%20Turkey%20Operational%20Update%20November%202020.pdf> adresinden alındı
- UNHCR. (2020e). 3RP Turkey: Refugee and Resilience Plan Overview 2020. <https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwizxKLWgODtAhXELYSKHUTYCVsQFjABegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fdata2.unhcr.org%2Fen%2Fdocuments%2Fdownload%2F74247&usg=AOvVawoPD-DuqJLwwREzCBRmcl03V> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

- UNHCR. (t.y.a). Üçüncü ülkeye yerleştirme. [https://help.unhcr.org/turkey/tr/resettlement/adresinden alındı.](https://help.unhcr.org/turkey/tr/resettlement/adresinden%20alindi) (Erişim Tarihi: 11.12.2020)
- UNHCR. (t.y.b). Türkiye’de UNHCR. UNHCR Türkiye: [https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr adresinden alındı.](https://www.unhcr.org/tr/turkiyede-unhcr%20adresinden%20alindi) (Erişim Tarihi: 22.11.2020)
- UNHCR. (t.y.c). Kuruluşlar Arası Koordinasyon. UNHCR Türkiye: [https://www.unhcr.org/tr/kuruluslar-arasi-koordinasyon adresinden alındı.](https://www.unhcr.org/tr/kuruluslar-arasi-koordinasyon%20adresinden%20alindi) (Erişim Tarihi: 15.12.2020)
- UNICEF. (2019a). TÜRKİYE – UNICEF Ülke İşbirliği Programı 2016-2020. <https://www.unicef.org/turkey/media/10451/file/UNICEF%202019%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Faaliyet%20Raporu.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 17.12.2020)
- UNICEF. (2019b). Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitimine İlişkin İstatistik Raporu. <https://www.unicef.org/turkey/media/10711/file/Ge%C3%A7ici%20koruma%20alt%C4%B1ndaki%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20e%C4%9Fitim%20istatistikleri.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 02.12.2020)
- UNICEF. (t.y.). Ne yapıyoruz? UNICEF Türkiye: [https://www.unicef.org/turkey/ne-yap%C4%B1yoruz adresinden alındı.](https://www.unicef.org/turkey/ne-yap%C4%B1yoruz%20adresinden%20alindi) (Erişim Tarihi: 21.11.2020)
- United Nations. (t.y.). United Nations Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect, RESPONSIBILITY TO PROTECT: <https://www.un.org/en/genocideprevention/about-responsibility-to-protect.shtml> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 08.05.2021)
- United Nations. (1999). SECRETARY-GENERAL PRESENTS HIS ANNUAL REPORT TO GENERAL ASSEMBLY. <https://www.un.org/press/en/1999/19990920.sgsm7136.html> adresinden alındı. (09.05.2021)
- United Nations Security Council. (2011a). S/RES/1970 (2011). Resolution 1970 (2011): Adopted by the Security Council: [https://undocs.org/S/RES/1970\(2011\)](https://undocs.org/S/RES/1970(2011)) adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 21.11.2020)
- United Nations Development Programme (UNDP). (t.y.). Türkiye’de UNDP. UNDP Türkiye: <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/about-us.html> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.12.2020)
- United Nations General Assembly. (2005). A/RES/60/1. Resolution 60 (2005): Adopted by the General Assembly: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 27.12.2020)
- United Nations Security Council. (2011b). S/RES/1973 (2011). Resolution 1973 (2011): Adopted by the Security Council: [https://undocs.org/S/RES/1973\(2011\)](https://undocs.org/S/RES/1973(2011)) adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 28.12.2020)
- United Nations Security Council. (2014). S/RES/2165. Resolution 2165 (2014): <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2165> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 19.11.2020)
- Uzun, E. (2016). Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK’nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 60-85. <http://gam.gov.tr/files/elif-uzun2.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 10.11.2020)
- World Population Review. (2020). World Population Review. Syria Population 2020 (Live): <https://worldpopulationreview.com/countries/syria-population> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 04.01.2021)